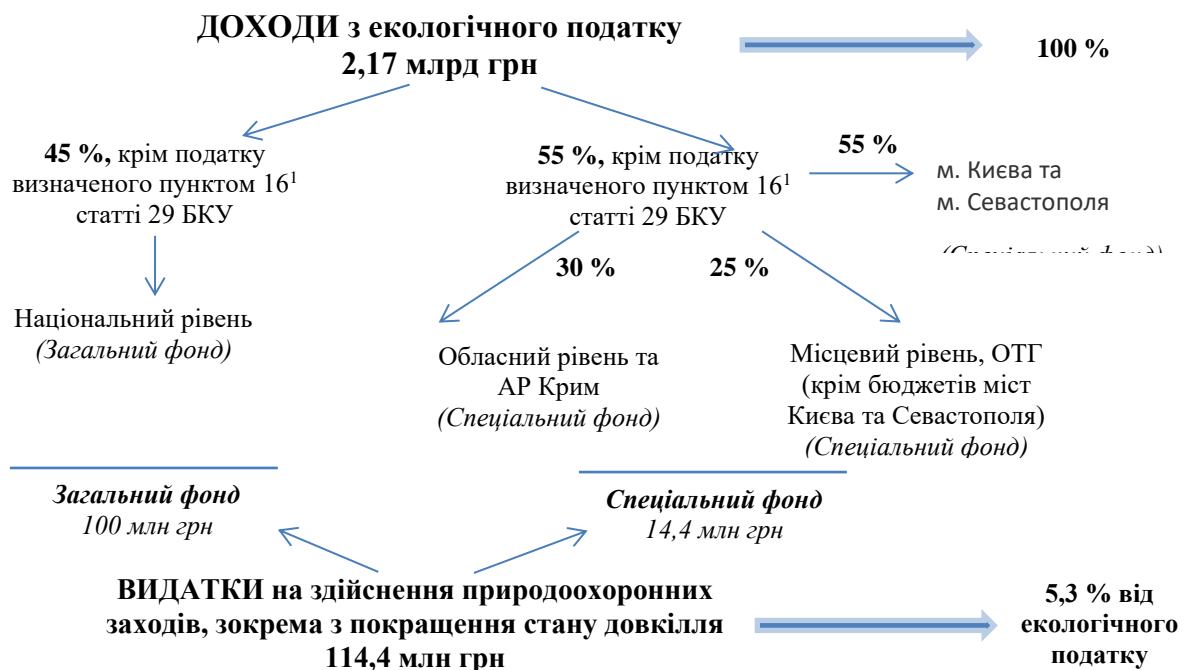

**Третяк Н.А., канд. екон. наук, старший дослідник,
Інститут демографії та проблем якості життя НАН України, Україна**

Екосистемні платежі як інноваційний інструмент сталого розвитку

Серед економічних інструментів, що здійснюють фінансування природоохоронних заходів є екологічний податок. В Україні за класифікацією доходів бюджетів, до екологічного податку належать такі бюджетні надходження: екологічний податок, який справляється за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення (за винятком викидів в атмосферне повітря двоокису вуглецю); надходження від скидів забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти; надходження від розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, крім розміщення окремих видів відходів як вторинної сировини; екологічний податок, який справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлені особливими умовами ліцензій строк; екологічний податок, який справляється за викиди в атмосферне повітря двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення [1].

На рисунку 1 приведено розподіл часток коштів від екологічного податку та розподіл видатків із загального та спеціального фондів на природоохоронні заходи, зокрема для покращення стану довкілля. Однак, виділених для фінансування природоохоронних заходів коштів – бракує.

Рис. 1. Розподіл екологічного податку та фінансування природоохоронних заходів (сформовано з використанням Бюджетного кодексу)

Як приклад, у Червоноградській міській територіальній громаді на 2023 р. залишається коштів від сплати екологічного податку лише 400,0 тис. грн. У

Сокальській міській територіальній громаді надходження екологічного податку передбачено в сумі 400,1 тис. грн, у Дрогобицькій міській територіальній громаді ці доходи передбачено в обсязі 310,0 тис. грн. В окремих міських і селищних залишаються несуттєві суми екологічних податків – по декілька тисяч гривень. Так, у Белзькій міській територіальній громаді на 2023 р. передбачено надходження коштів від сплати екологічного податку у сумі 20,0 тис. грн; у Великомоствіській міській територіальній громаді – 26,9 тис. грн, у Лопатинській селищній територіальній громаді – 30,0 тис. грн. Це надто мізерні кошти для територіальних громад, особливо тих, де здійснюється видобуток корисних копалин, розміщено підприємства промисловості. У вище перелічених територіальній громаді площа лісів становить майже половину території територіальної громади, проте видатків на збереження лісових екосистем немає. У відділі доходів Червоноградської міської ради зазначили, що кошти, передбачені на проведення природоохоронних заходів, більшою мірою використовуються для переробки і сортування сміття та будівництва підприємства з переробки твердих побутових відходів, але значно менше – для інших природоохоронних заходів [2].

Добробут людини та будь-якої територіальної громади прямо залежить від збереження стійкості природних екосистем на відповідній території, де при цьому кожна екосистема надає цілу низку різних благ. Саме тому екосистеми земельних та інших природних ресурсів, які знаходяться на ній також важливо оцінювати та здійснювати відповідні заходи щодо їх покращення, оскільки послуги екосистем створюють переваги, які люди отримують від екосистем і використовують в економічній та іншій людській (господарській) діяльності. Тобто, прораховуючи ринкову вартість деревини, кубу води чи урожайність, ми не усвідомлюємо, що ліс, вода, ґрунти тощо, надають дуже великий спектр інших послуг, який потрібно також оцінити. Наприклад, збирання грибів, ягід і трав, заготівля деревини, здатність продукувати кисень, утримувати воду та запобігати ерозії ґрунтів – все це послуги лісових екосистем. А вирубка лісу може призвести до втрати цих послуг, а отже і до екологічних небезпек та збитків для добробуту людини та й загалом для територіальної громади, де знаходяться лісові ресурси. Тобто «вигодо набувач» від використання однієї послуги екосистеми, повинен заплатити справедливую ціну за інші, втрачені через підприємницьку діяльність, послуги, а саме через екосистемні платежі. Отже, ще одним важливим економічним інструментом для фінансування природоохоронних заходів, зокрема для збереження природних екосистем може стати інструмент екосистемних платежів, який в свою чергу може забезпечити сталий розвиток територіальним громадам та й взагалі країні в цілому.

Список використаних джерел:

1. Про бюджетну класифікацію: наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11#Text>; 2. Антоненко В., Сухіна О. Екосистемні платежі за збереження лісових екосистем України: закордонний досвід і ринкове ціноутворення. *Економіка та право*. 2023. № 4. С. 79-95.